

ՍԱՑԵՆԱԽՈՍԱԿԱՆ

Հ. ՆԵՐՄԷՍ ԱԿԻՆԾԱՆ. Սրբոյն Եփրեմի Ասորույ Մեկնութիւն Գործոց առաքելոց, հրատարակեց —, Վիճնական Մշխթ. տպ., 1921, էջը 40: Դ շաբա “Հնական հրատարակութիւն Մատենագրութեան եւ թարգմանութեան սախնեաց Հայոց”, Հար. Բ., Պարկ 1:

Վիճնական Մշխթ. Մատենագրանի թ. 571 Զեռագրին 1 ա — 2 ա թերթերը Տաշեանի մասնաւոր մտադրութեան առարկայ եղած էին ժամանակին. առանց անանուն հեղինակի մասին մանրամասնութիւններու իշխալու՝ Մայր Յուղակի հեղինակը այսպէս կ'արտայսյուէր Զեռագրին բովանդակութեան շուրջ. “Ըստիր եւ զղուտ լեզուաւ (Գործք Առաքելցի) այս մեկնութիւնը դժբախտաբար բոլորովին հատուկտիր է, ոչ միայն սկզբէն եւ մէջէն թղթեր պակսելով, այլ նաև եղած թղթերուն գոնէ կէսը մասամբ պատուած եւ թղթիկներով նորոգուած ըլլալով, որով այն թղթոց տողերուն մեծ մասը կիսատ է” (Յուցակ, էջ 1037): Կոնիք բ 25, 10, 11 թուակիր Նամակով Ակինեանի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր ինդրական այս Զեռագրին մէջ աւանդուած պակասաւոր մեկնութեան վրայ եւ կը շեշտէր Գ. է. որ Գ Սկ եւ ուացի է ն երաշխաւորուած Ե փ բ մի Գործք առակելցի մեկնութեան ամբողջական բնագրի գիւտին կարեւորութիւնը: Այս հրաւիրին անսալով է որ Ակինեան ձեռնարկեց Զեռագրին ուսումնասիրութեան եւ Սկ եւ ուացւոյ Գործք առաքելցի մեկնութեան հետ պարզ համեմատութիւնը մը բաւական եղաւ արդէն անանուն գրութեան մէջ երեւան հանելու Ե փ բ մի անյայտ մեկնութիւնը:

Ե փ բ ե մ — որուն գործիս հեղինակ ըլլալը վեր է ամէն կասկածէ — այս մեկնութիւնը յօրինած է Տիշտ միեւնոյն ոճով եւ միեւնոյն նպատակով, ինչպէս Պաւլոսի թղթերուն մեկնութիւնը: Ասորի հայրը ուզած է հոսալ “առնել կարծառաւտս համառաւտս ասորւոց աղքատաց լեզուով գիտութեամբ, ու ուզած է համառօտ մեկնութիւն մը անոր համար մասնաւնդ, որովշետեւ “ոչ եմէ ժողովրդեանն թարգմանեմք զնոսա այլ իմաստուն գիտնոց երկրորդեմք զնոսա. եւ վասն այսորիկ զլաւրութիւն նոցա ասեմք մեք եւ ոչ զբաղմադէմ երեսս նոցա եւ զջշմարտութիւնն նոցա գրեմք մեք եւ յերկայնութենէ պատմութեանն նոցա հրաժարիմք մեք, (Ե փ բ ե մ, Գ, էջ 5):

Միատարաղ այս մեկնութիւնն ալ նոր կտակարանի Ե փ բ մե ան մեկնութիւններուն հետ միաժամանակ թարգմանուած է բնականաբար հայերէնի հինգերորդ դարուն “դասական ընտիր հայերէնով մը, ու յամենայնի կը համընթանայ Նոր կտակարանի մեկնութեանց Լեզուին: Դժբախտաբար միակ ձեռագրին անխնայ գործածութիւնը շատ աղիտաբեր եղած է մեկնութեանս համար. մաշած, կազմալուծուած, ինկած ու կորսուած են թերթեր, գրութեան մէկ մասը պատուած եւ յետոյ ենթարկուած է նորոգութեան, այնպէս որ մեկնութեանս այժման բնագիրը կարելի է առաւելապէս հատակոտոր մը անուանել: Այս թերթոյները լրացընելու համար շանացած է Ակինեան օտար աղբեկրներու դիմել ու այսպէսով յաջողած է մեկնութեանս սկզբնաւորութիւնը գրեթէ լիակատար գտնել Պատճառաց գրքին մէջ, իսկ մարմայն մէջ թղթերու անկումով կամ պատառումով յառաջացած պակասաւոր էջերն ու տողերը լրացընելու համար Սկեւուացւոյ մեկնութիւնը մատուցած է բաւական մեծ ծառայութիւն: Պատճառաց գրքին խմբագիրը սակայն, ինչպէս նաև Սկեւուացին հաւատարիմ արտագրողները չեն եղած իրենց յառաջբերութիւններուն մէջ պարզ համեմատութիւն մը կրնայ իսկոյն ապացանել այս իրողութիւնը¹: Ակինեան ուղարկի այս աղբեկրներէն քաղած կտրոներն հետեւաբար միշտ կասկածի տակ են եւ կը մնան, մինչեւ որ կատարելագոյն բնագրի մը գիւտը գայ որոշել հարազատը՝ անհարազատէն: Դիմուին է ի հարկէ առանց ուրիշ օրինակի մը սերկայութեան մատնանշել խեղաթիւրութիւններ այն տեղեր, ուր դասական լեզուին անյեղլի օրէնքները թոյլ կու տան որոշ գատասատան մը կտրել, մինչեւ շատ զատ գժուար, մանաւանդ թէ անկարելի ալ է ցոյց տալ տեղերու փոփոխումներն ու յաւելուածները, ուր անբաւական հն նշն օրէնքները ուղղիչ գեր մը կատարել:

Ապագային ուրեմն ձգելով մեկնութեանս լիակատար բնագիրը վայելելու հաջոյքը, առ

¹ Պատճառաց գրքին կամայականութիւններու մասն հմտել Վարդանեան, Պասական մանր բնագիրներ եւ ձեռագրական համեմատութիւններ, Պիեռնա 1913, էջ 73, 102-105 եւ 134-135, իսկ Սկ եւ ուացւոյ յառաջբերութիւններուն ինչ աստիճան հաւատարիմ ըլլալը կարելի է համար հրատարակեներու առ ձանօթութենէն. Մատենագրացներն զհաւաքածոյց հատածն ոչ ամենայն ուրիշ ըստ բացից չշղիւ գաղափարէ ի սկզբնագիր թարգմանութենեն լուած առնէ յանձնէ եւ ինչ ի յօդուածս բանից (Յառաջարան):

ժամապէս կը ցանկամ հաղորդել այսաել Ակինեանի մեզի տրմադրած բնագրին նոր ու ցանցառ բառերու մասին լուսաբանութիւններ: Այս բառերէն քանի մը հատը չի յառաջ բերած է Ուկ. էծ. տեղիքով, այս համառօտագրութեան մասին «մատենից եւ մատենագրաց» Ցուցակին մէջ (Նախադրունք, էջ 9) կը տեղեկագրէ ՀԲ. «Մեկնութիւն գործոց առաքելոց ոչ ընդարձակն, զորոյ զհատուածս միայն ունիմք, այլ համառօտն, որպէս շլթայ, զյդ լնդ բանս այլոց վարդապետաց, որ յառաջ եւ զիսի քան զաւուրս վկայասիրի... եւ ապա այլք կէս մի յաւելին ի նոյն եւ ինչ ինչ քաղեալ յայլոց մէկնչաց, այլ յայսր ամենայնի վերայ տեսանի Դարձեալ բուն ոգին Ոսկեբերանի: Խնդիր չի Վրցըներ մէկ ՀԲ այս տողելով կ'ակնարկէ Սկեւուացւոյ ծանօթ մէկնութիւնը, եւ առանց մանրամասնութիւններով զբաղելու կը կիրարկէ միշտ Ուկ. էծ. համառօտագրութիւնը, որ սակայն իրականին մէջ բաւականէն աւելի խանգարիչէ:

1. «աղտամոհդտ»՝ եւ իբրեւ աւրն տարածամբյաւ եւ աղդամուղը եղեւ (տպ. Եղէն) գաղտուկ մուծին զնա աշակերտքն ի քաղաքն, էջ 25, բառիս միայն ու վանկը մնացած է ձեռագրին մէջ, մնացածը Սկեւուացիէն է որ ամբողջացուցած է Ակինեան, ՀԲ Ուկ. էծ. տեղիքով յառաջ կը բերէ նախադասութիւնս ու խնդրական բառին իմաստը ու կաղմութիւնը շատ լւա կը նոյնացնէ «Դաշտականին հետ. նման բարդութիւններ են «Դաշտականին», «Խառնարան», «Անդամանական», «Հեռականին»: — 2. «ասմենա» մասիկալ երկու նոր բարդութիւն կ'ընծայէ մեզի մէկնութիւնս, ամևնատոր՝ յաշնչ է կարաւառ ամենուուրն, էջ 32 եւ ամենաքննի՞ կամեցան խաբել զայնոսիկ, յորս (տպ. յօր) Հոգին սուրբ ամենաքննի բնակեալ էր ի նոսա, էջ 17. վերջին այս հատուածը յառաջ բերած է ՀԲ. Ուկ. էծ. տեղիքով: — 3. «այլուսունն»՝ զի խափանեսցէ զիսարդախութեան գիրսն շաւարանունցն որ ասենն... անդ, տող 21. գեղեցիկ տող 11, դարձեալ՝ եւ սուտ եղեւ խարդախ բանն այլուսունն որ ասենն... անդ, տող 21. գեղեցիկ տեսն «պատուէր տացես ոմանց չլինել ատառունն», տեսն, Ա. Տի. Ա. Յ. որմէ Եփեմ մ. պատուէր տացես ասէ այնոցիկ, որ ասութեանունն իցեն դ, էջ 235, դարձեալ՝ զի համարի նա լաւագունանունունայնացեալս պաշտանեայս Աստուծոյ, անդ, Բ. էջ 319: — 4. «աստրատիգայր», անդ, Բ. էջ 319: [Քաղաքապետքն] պատառելով զգես-

տոց իւրեանց, էջ 30, տող 49, դարձեալ՝ «զահի հարան ասութեանունն [Ճոկք քաղաքին] ի շարժմանէ անտի, անդ, տող 59. վերջին յառաջբերութեան նոտրագիրը լրացուած է Սկեւուացւութեանէն, ուր բառս կը կարդացուի ասութեանունն, Ակինեան սակայն կը նախընտրէ իրաւամբ առաջին հատուածին ներկայացուցած «ասութեանունն ընթերցուածը առանց այս նախընտրութեան ուեւ բացատրութիւն տալու: Բառս ինչպէս կողքին կցուած լուսանցագրութիւնները ցցց կու տան մեկնուած է իբրեւ «+աղուտողեր», որ Գործք առաքելոցի մէջ կը թարգմանուի «Ղաղթական» (Եւ Ղաղթական) պատառեցին Ղաղթական պետքանը... եւ պատմեցին Ղաղթական նուիրական... կամ զանան, զահի հարան իբրեւ լուսան, Գլ. ծԶ, 22, 35, 38), սյնպէս «Ճուկ+ +աղուտողեր», մէկնարանութիւնը Գործք առաքելոցի մէջ կը թարգմանուի «+աղուտողեր» (Քարշէին զՅասովն եւ զոմանս եղեալս առ «+աղուտողեր»), Գլ. ծէ, 6 = կալան զԱսոն եւ զեղարարն եւ տարան զնոսա առ ճուկ+ +աղուտուն, Եփեմ մ. էջ 31): Ի՞նչ բան է սահման ասութեանունն, կամ «ասութեանուն», վերջին առարերակը գիրպակ գրութիւն մըն է, զոր ջնջելու է ի սպառ, իսկ «ասութեանուն» յոյն սրատայու բառն է, որ ասորէնի միջնորդութեամբ կը մանէ հայ թարգմանիչը իր կարգին տառապարձած է պարզապէս նախարանգրին ընծայած յոյն բառը. վերջին է որ իբրեւ մեկնութիւն դրուած «+աղուտողեր» եւ «Ճուկ+ +աղուտուն» ասութիւնները ներմուծուած են բարդըն մէջ: — 5. «աստմնիարկան»՝ զահի հարեալ երկնչէր գուցէ... լյան որ բարձաւ ի նմանէ, «չ դառնայ առ նմա եւ ասութեանունն» յերերան կայր, էջ 20, լաւագոյն չէր արդեք ՀԲի հետ կարգալ «աստմնիարկան» Ուկ. էծ. (Դունի ասութեանունն) կամ թերեւս նաեւ աւելի հաւանականութեամբ «աստմնիարկան»: վերջին այս ձեւը առաջարկելու կը մըլուիմ եւ ագրի դասական խօսքը աշքի առջեւ ունենալով «զամենայն մարմինն սարսուցուցանելով իւրեւ զեցուցանին», Սարգիս ի նոսա, Ապր եւ մատենագրութիւնը եւ ագրի գոնացոյ, էջ 264: — 6. *արքէնսատիհն էջ 26, կասկածելի բարդութիւն մը, որ աւանդուած է միայն Սկեւուացւուն յառաջբերս թեան գոնացոյ, եւ սկսաւ ասել ընդդէմ ասրէնսատիհն մէջ, «եւ սկսաւ ասել ընդդէմ ասրէնսատիհն այսպէս. Ապր եղարք..., էջ 263 համապատասին հատուածը թուղթի մը անկումով պակաս է իրանունութեանունն [Քաղաքապետքն]

եփրեմեան բնագրին մէջ: — 7. “ηδ/սկն՝ ինքն իսկ թէկէն կամաւքն... չոգաւ հալածել զնոսա, էջ 19, Սկեւուացին ունի թէկէմ տարբերակը, էջ 168, զոր կը ճանչնայ նաեւ ՀԲ դարձեալ Ոսկ. Գծ. տեղիքով. այս վերջին ձեւ գրութիւնն է ուղեղը, զոր պէտք է ներմուծել եփրեմեան բնագրին մէջ, հմմտէ “վասն թէկէմ (ասորին չար) եւ շարակնձիռ մոաց իւրեանց, ԶԳ օն, էջ 241, “ո թէկէմ եւ դժուարամիտո անդ, էջ 297, ասորին միայն ԱՃ ՎԸ = ո գժուարամիտ:” — 8. “զունար՝ զի էին որ գնէին զգաստառակին կամ լըսնորն [կամ զգաւտին] ի վերայ անձանց եւ անդէն ողջանային ի ցաւոց, էջ 33, նախադասութիւնս գժբախտաբար թերի է եփրեմեան բնագրին մէջ, Սկեւուացին է որ հոս ալ ձեռնոու կ'ըլայ լրացնելու այս պակասը, էջ 338—339 “առեալ ի վերայ ինքեանց գնէին զգաստառակին, լըսնորն կամ զգաւտին”, այսպէս նաեւ Ոսկ. Գծ. տեղիքով ՀԲ. “բառ յոյն իբր գօտեակ փոքր կամ աղքատին, Հօնարիոն, զօնուա” (Ա, էջ 750): Այստեղ կ'ակնարկուի բնականաբար Գործք Առաքելոցի ԺԹ, 12 համուրը, ուր չկայ սակայն լըսնորն կամ հաստի այլ միայն “մինչեւ ի հիւանդա տանել ի քրտանէ նորա թ-շին-կո կամ կը լըսնորն... թէ ինչպէս եւ ինչ ճամբով մուտ գործած է հոս խնդրական լըսնորն բառը չեմ գիտեր, այսքանը որոշ է թէ Եփրեմի գործածած յոյն Հօնարիոն (= Խօս) բառը ասորերէնի միջնորդութեամբ է որ փոխ առնուած է հայերէնի լըսնորն ասորահոնչ տառագառնութեամբ. իսկ “հաստի լըսնանցագրութիւնը, որը ան կը կարծեմ, յետոյ է որ բնագրի մէջ ներմուծուած է: — 9. “Հեղեւնոն” կամ “հոգեւնոն” ասորերէնի միջնորդութեամբ իօածու կամ իօածու փոխ առնուած յոյն բառը դարձեալ (ՀՀՅԱՈՒ), որ շատ ստէպ գործածուած է մեկնութեանս մէջ, “հարաւ յաշ իւր բարզումա կախարդ եւ զարմացումն կալաւ զնէիւնն էջ 10 (= ինիսնուի թէկէմին, Գործք Առաք. ԺԳ, 7), “գրեաց վասն հարիւրապետին որ առաքեաց զնա առ հեգէնոնն”, էջ 11 (= Դատապար, Գործք, ԺԳ, 24), “գրեաց վասն դատաստանի նորա առաջն մեգէնոնն... մինչեւ եկն այլ հեգէնոն”, էջ 12 (= Դատապար, Գործք ԺԳ, 2, 27), “հեգէնոն կամեցաւ տալ զնա պարգեւ հրէից, անդ (= “Փեստոս”, Գործք, ԽԵ, 9): Պատճառաց գրեան մէջ պահուած մեկնութեան յառաջաբանութենէն եւ այս մեջբերումները. որոնց տուած “հեգէնոն” յունաձեւ ընթերցուածը շատ կասկածելի է, նախապէս եղած պիտի ըլլայ “հեգէնոն” ինչպէս ամէն տեղ ունի եփրեմեան բնագրը, աեւ “կամեցաւ աշա-

կերտել նոցա հոգեւնն աշխարհին, էջ 23 (= “Կունաւի թէկէմին”, Գործք, ԺԳ, 7), “եւ հաւատաց հոգեւնն ի ձեռն նշանի բարկութեանն”, էջ 24 (= ինիսնուի թէկէմին, անդ, 12), “յառաջ կացցեն եւ ցուցցեն հոգեւննին”, էջ 34 (= ատեան երթիցեն եւ դատապար գոն, Գործք, ԺԹ, 38), “առ Փելիքս հոգեւնն”, էջ 37 (= առ Փելիքս դատապար, Գործք, ԺԳ, 24), “զայս գիտակ լեր, հոգեւնն” էջ 27, “իսկ հոգեւնն”, էջ 38, “Եկն Փեստոս ովլ հոգեւնն յերուսաղէմ”, էջ 38 (= եկն փոխանակ Փելիքսի Փեստոս Պորկիոս, Գործք, ԽԵ, 1), “եկն էջ ... յողօյն հոգեւննին”, էջ 38 (= յողօյն Փեստոսի, Գործք, ԽԵ, 13): — 10. “Եահթառն թիհն՝ զայն արար սատանայ յառաջ քան զծնունդ տեառն մերոյ եւ ի ժամ ծննդեան, զի լոււաւ նա զծննդենէն” նորա ի նաւինունինէ հրեշտակին” էջ 17. “Առ-Աճէմ” (= աւետեմ) գասական բոյի կողքին Եփրեմի թարգմանիչը կու տայ մեզի “Առ-Աճէմ-Աճէմ” վերացական գոյականը, իբր նոյնանշան “աւետումն, բառին: — 11. “Ողբեկիմ” գթիսու ճանաչեմ եւ զՊաւ զոս ես ինձէն գիտեմ [ես], բայց դուք խղեալք ովլիցէւալի ի գիւաց, գուք ովլ էք, էջ 33, հետաքրքրական եւ կարեւոր այս բայը կու գայ ահա վերջնականապէս հաստատելու թէ Եփրեմի “ովլ բէկուառ Ախարու նախադասութիւնը (Ա, էջ 436) պէտք է իրօք կարդալ “ովլիցէւալ Ախար”, ինչպէտ ունի մեր Թ. 229 Զեռագիրը, եւ թէ բայս իր այս ձեւին մեջ օտար չէ դասական մատենագրութեան (առև Վարդանեան, Բառաքննական գիտողութիւններ) Ա, էջ 81—82: — 12. “Փիլիսոփիկը” Գրեաց... եւ զմաքառումն նորա ընդ “հիւնուին”, էջ 11, շատ կասկածելի կը թուի ինձի բառու իր այս վիճակին մէջ, ուղղելո՞ արդեօք “հիւնուին”:

Նորագիւտայս բառերէն զատ Եփրեմի թարգմանիչը կը տրամադրէ մեզի զեռի զեռի ցանցառու գեղեցիկ բառեր, այսպէս “ասունուեմ” (զճանապարհ), էջ 35—36, “բացագնաց”, էջ 18, “դասու” (Հռոմոց), էջ 36 (ՀԲ. զիտէ այս բառը Ոսկ. Գծ. տեղիքով), “դէստուլու”, էջ 33, “նիւուլուն”, էջ 34 (Երկու անգամ), “նիւուլուն” (ապ. ունի իւլուն), էջ 13, “ծածկունուին”, էջ 32, “հուրդունուն”, էջ 19, “կորսուունուն”, էջ 18, “կուրուունուն”, էջ 39, “կրկուու” (ապ. ունի կրկուու) բառ մոխուելուն, էջ 40, “որշուունուն”, էջ 29, “առանասուուց”, էջ 39, տահանայեմ, էջ 23, “գուրուուն”, էջ 11 եւ այն:

Ակինեան իր յառաջաբանը կը փակէ քաջայոյս թէ Եփրեմի գործոց մեկնութեան

շուտով պիտի կարելի ըլլայ կցել նոյն չեղինակի ուրիշ անտիպ մնացորդներն ալ. ասով է որ նախնեաց Հայոց մատենագրութեան եւ թարգմանութեան քննական հրատարակութեան բ. հատորն ալ պիտի ունենալի իրեն արժամի պատկառելի ծաւալ մը:

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԵՍՅԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1922 ՏԵՐԻԱՑ

Հնա նկատի կ'առնունը տան 1921ի հրատարակութեաններ, որոնք ուշ հասած են մեր ժեղքուն:

Ա. Լեզու և Մատենագրութիւն:

Մարդու արտ Յ. Տաճիկ բառի ծագման մասին. Ճակատամարտ Ժ.Բ., Կ. Պոլիս 1922, Փետր. 8, թիւ 984 (նոր շրջան): — Մարկուարտ Յ. Զ. կողմէ ականքի, բառի ծագման մասին իրեն եղած հարց-“Տաճիկ”, բառի ծագման մասին կողմէ այս ման կը պատասխանէ եւ Յ. Զ. կը թարգմանէ զայն: “Տաճիկ”, որով բարեկաստանի եւ Ասորեստանի վաշկառուն Ըրաբները կ'որակուին, կը ծագի հին վաշկառուն Ըրաբները կ'որակուին, զոր կը գտնենք երան. տէկ = վաղել բայց բատէն, զոր կը գտնենք արտէկ (ասու-տակ)ի մէջ:

Պարէկեան Կ. Բառաքանական նշմունք. Ա. Կոչ-նակ Ի.Բ., 1922, էջ 497-498: — Եղինիկի սահա-սիմուլ (յաղջկանց խալտելոյ) կուզէ խողութիւն կարդալ ընդդէմ Սպենեանի եւ Վարդանեանի խախտիմ՝ սրբագրութեան, թէեւ վերջնոյց հաւա-սականութիւնը կ'աւելցնէ, երբ կը հաղորդէ որ Սե-րաստիոյ բարբառին մէջ խախուտուն = անբարյա-կան կին:

Աջառեան Հ. Հայերէն նոր բառեր Մաշտոցի մէջ (Ըար.): Բ.Զ.Մ. Հթ, 1922, էջ 17-18, 47-48: — Խաշահանդիստ = չուր օրհնէլը. Խաչվառ = խա-չանիշ գրոշ. եկեղ. զարդ. Խարտափիլակ = կրո-չաւոր ձեռնագրուող անձին օժանդակի. Մարկե-անսիլ. Լատարելակազմ. Ախասարկաւագութիւն. Հա-չալաւորհնէք. Համեստաբարոյ. Հաւորհնէք. Հե-րետիկոսապետ. Հոգեւորեցուցանել. Զայնալուր. Վեկաթափ. Ճկրութամայր = մատնեմատ. Ճկրու-թափակապ. Մասնակապ. Մասնատու. Փ. Միւլունատու. Գեղ. Մաշակապ. Մասնատու. Փ. Միւլունատու. Սորմաքալից. Խանօրհնէք. Խցնազարդ. Սորապէս ողոր-ջորեղէն. Ոգեվէր. Ողորմարտն = բնապէս ողոր-մած. Պայծառաշուր. Պայծառափայլ. Սալարթա-կար. Սալարթակարկատ. Ապիտակակերպ. Սփառց. Վարդակեղ. Վերագասիլ. Վերանելութիւն. Վե-րադակեղ. Վերագասիլ. Վերանելութիւն. Վիժեան = ավորա-նակրնել. Վերագասիլ. Վերեմուտ. Տեռանա-կեմակիր. Վճռահատել. Տարեմուտ. Տեռանա-փայլ. Տնօրհնէք. Տղաղենափայլ.

Փարատել = մաքրել. Փաշմանիլ = զլջալ. Փա-րուրար. Քարակիր. Քեղահամոյ. Քնոտ. Քոյնա-տունկ. Քրիստոնէածին:

Կապետեան Հ. Գ.՝ Ս. Կիւրզի Երուսաղեմացւոյ կրօւմն ընծայութեան: Ուղղագրական դիտողու-թիւններ (Ըար.): Բ.Զ.Մ. Հթ, 1922, էջ 15-17, 45-47, 113-114:

Ա. Կիւնեան Հ. Ա.՝ Սուրբ Եփրեմ. Մեկութիւն Գոր-ծոց առաքելոց. Հրատարակեց — — : Ի շարս՝ Քնա-կան Հրատարակութիւն Մատենագրութեան եւ Թարգմանութեան նախնեաց Հայոց: Հատոր Բ., Պրակ 1: Ալեքնա, Միկիթ. տպ. 1921, էջ 49:

Ա. Հան Ա. Կ. կան նկատողութիւններ: Ա. Գրաբար մըզու: Կոր կեանք-Արօր, Գրեզնոյ. Ա, 1922, թիւ 56, 58, 70, 74: — Ալյո նկատողութիւններու գր. Վայկունիի դասախոսութիւններուն առթով գրուած են: Աստանիկ բարբառին ընդհ. յատկա-նինները: Միւնեաց վարդապետարան. Քերթողական լեզուի նկարագրը (ինդիր ինդրառու. իրարմէ հե-ռու): Թ. 58. Գ. Արաբերէնի ազդեցութեան լրացնը: Թ. մ. Գ. Արաբերէնի գար: — Գ. Արծաթի գար: — Գ. Արծաթի գար: — Գրաբարի վերածնութեան շըշանը: Թ. 70. Ե. Աշ-խարհաբարի նկարագրը: Թիւ 74. Զ. Արեւմտա-հայերէնը թէ Արեւելահայերէնը:

Ղ. Տ. Վ. Կայութիւն արտաքնոյց Փիլիսոփայից վասն աստուածութեանն: Բ.Զ.Մ. Հթ, 1922, էջ 4-5: — Հատուած մը Անեստիկի Գ. Ասկեփորիկէն, Հ. Բ. Սարգսիսեան կը գրէ իր “Սայր Յուցակուն մէջ՝ աղութեան լեզուն հին դասական է յատակ եւ գայելու չոյ: Ալյո վճառյն դէմ կը բաղդքեն. անիմանալին. յարկացեալ. առընչական. գերա-դական. բաղդածական” եւն:

— Իմ ժողովալ բանք: Բ.Զ.Մ. Հթ, 1922, էջ 37-39: — Անշան հատուած մը Անեստիկէն Զ. Աս-կեփորիկէն:

— Պատմութիւն Շապհոյ Բագրատունոյ եւ Ս. Պա-ղարու գրչովները: Բ.Զ.Մ. Հթ, 1922, էջ 69-73: — Կը հրատարակէ Պատմական հատուածը հանեալ ի ձեռազրոց կարապետ վարդապետի Շահ-սաղարեանց, որը կարծին գոյ Շապհոյ առնուած վինետկան Ձեռազրէ: Պատմակը մեծաւ մասամբ կը զուգընթանայ Յով: Կաթ.ի Պատմութեան: Պէտք էր հրատարակիչը գլուխ տալ. որ այս պա-տակին եւ, յանիրակի Շապհոյ ընծայուած (տես ՀԱ. 1922, էջ 317), Պատմութիւնը միեւնոյն հե-ղինակի գործք չեն կարող ըլլալ:

Գ. Երան Հ. Կ. Ա. Վ. Ակնարի մը “Եղի Աշա-գոցի բնագիտական ձեռազրին: Բ.Զ.Մ. Հթ, 1922, էջ 104-107:

Դ. Երան Հ. Կ. Ա. Վ. Ակնարի Սարսանի Տեռու-թիւն Առակաց Սողոմոնի: Հրտ. գերմ. Թարգմա-նութեամբ Prinz Max, Herzog zu Sachsen. Neres-ses von Lampron, Erzbischof von Tarsus, Er-klärung der Sprichwörter Salomos: Բ. Մա- Leipzic, Otto Harrassowitz, 1921, էջ 161-320.

Mariès Louis, Epikoura = Aboukara. Rev. d. Et. Arm. I, 4, 1921, էջ 439-440. — Յաւե-լուած մըն է իւր նախնթաց յօդուածին (տես ՀԱ. 1922, թ. 1, էջ 58), որով Կ'ենդունի նո-նոսի հակառակորդին Եպիկուրոյի նոյնութիւնը